

אגדת היום

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

זבחים נד | מקום המקדש

ירושלים הרים סביב לה - מדוע?

בלב החשכה הגיע דוד הצעיר אל ביתו של שמואל הנביא. זה עתה שליחיו של שאול המלך כמעט הרגו אותו, ומרדף ארוך וקשה נכון לו. מדוע בחר דוד, בפעם היחידה המתוארת בכתוב, ללכת דווקא לשמואל? ומה בדיוק הוא עשה בזמן שהסתתר אצלו? חז"ל מזהים בנקודה זו, ברגע הדרמטי של תחילת המרדף של שאול אחרי דוד, את ראשיתו של בית המקדש. על פי ראייתם העמוקה, דוד לא היה עסוק בחיפוש מקלט – בהמשך הוא עוד יחפש מקומות מסתור, וימצא מקומות טובים בהרבה (עבדי שאול, אגב, גילו די מהר שדוד מסתתר אצל שמואל, מה שמחזק את הרושם שהמטרה לא הייתה מציאת המקלט הסודי ביותר). דוד הבין ששעתו למלוך מתקרבת, וידע מה מטרתו המרכזית בתור מלך, או לפחות אחת ממטרותיו המרכזיות – להתחיל את מפעל בניין המקדש.

כדי לבנות את המקדש, או לפחות להתחיל את בנייתו, דוד היה זקוק לעצתו של שמואל. כאמור, זו הפעם היחידה שדוד פנה אליו, וגם הפעם היחידה ששמואל הנביא מוזכר בכתוב מאז משיחת דוד ועד פטירתו. לאזכור יחיד זה חייבת להיות משמעות רבת משקל, ומהאגדה עולה כי לשמואל נשאר עוד תפקיד אחד למלא – לתת את ההדרכה הנבואית לבניית המקדש.

גם שמואל לא ידע את כל הפרטים הדרושים; את הפרט המשמעותי של מקום המקדש הוא לא ידע. בתורה לא נאמר במפורש מקום המקדש, ואת הרמז למקום הנבחר מוצאים דוד ושמואל בספר יהושע, בתיאור גבולות הארץ. המקום שבו נאמר כי הגבול עולה, ולא נאמר שהוא יורד, הוא המקום העליון ביותר – ולכן עליו צריך להיבנות המקדש. העובדה שדוד ושמואל חיפשו את המקום הגבוה ביותר בספר יהושע, ולא בררו במציאות מהו המקום הגבוה ביותר בארץ ישראל, אומרת כנראה שאין הכוונה למקום הגבוה ביותר מבחינה טופוגראפית. זהו המקום שרוח הנבואה מגדירה בתור המקום הגבוה. עם זאת, לגובה הרחוני יש ביטוי במציאות הריאלית – שהרי ירושלים אכן נמצאת על הר גבוה. המציאות הריאלית איננה מנוגדת למציאות הרוחנית (לו הייתה מנוגדת, בית המקדש היה נבנה בעמק או בוואדי), אך גם איננה חופפת לה, אלא משקפת אותה באופן מסוים. על כן היא שוכנת באזור הררי, גם אם יש הרים גבוהים יותר בעולם.

האגדה מדגישה כי יש פסגות גבוהות יותר גם בהרי ירושלים עצמם, אך דוד ושמואל הגיעו למסקנה שהמקדש אינו אמור להיבנות בנקודת שיא הגובה. הגמרא מנמקת זאת בשתי דרכים, ששתיהן מבוססות על ברכת משה לבנימין, "ובין כתפיו שכן": הראשונה היא שהמקדש צריך להיות גבוה, אך לא במקום הגבוה ביותר, שהרי השכינה שוכנת במקום הדומה לבין הכתפיים – גבוה, אך לא הכי גבוה. לפי הדרך השנייה, דוד ושמואל ידעו שהמקדש אמור להיבנות בין נחלות יהודה ובנימין, ובניית המקדש על הפסגה הגבוהה הייתה מרחיקה אותו מנחלת יהודה, וכן ממקום משכנה של הסנהדרין שבתחומה.

מעבר לגילוי מקום המקדש, נראה כי באגדה זו התגלו עקרונות יסוד בנוגע לאופיו: ראשית, הוא מקום גבוה אך לא הגבוה מכל, שכן הוא מיוסד על התבטלות וענווה כלפי שוכן מרום – שהוא באמת העליון על הכל. שנית – הוא אינו מגדל שן ולא אולימפוס מנותק, אלא מחובר לחכמי התורה (ובראשם הסנהדרין) ומחובר לכל העם (הן בני לאה והן בני רחל, שבמרכזם יהודה ובנימין). בנוי בתווך בין השבטים ומחבר את כולם לאביהם שבשמים.

דרש רבא, מאי דכתיב: וילך דוד ושמואל וישבו בנויות ברמה, וכי מה ענין נויות אצל רמה? אלא, שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם.

אמרי, כתיב: וקמת ועלית אל המקום, מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות, לא הוו ידעי דוכתיה היכא, אייתו ספר יהושע, בכולהו כתיב: וירד ועלה הגבול ותאר הגבול, בשבט בנימין ועלה כתיב וירד לא כתיב, אמרי: שמע מינה הכא הוא מקומו.

סבור למבנייה בעין עיטם דמדלי, אמרי: ניתתי ביה קליל, כדכתיב: ובין כתפיו שכן. ואיבעית אימא: גמירי, דסנהדרין בחלקו דיהודה ושכינה בחלקו דבנימין, ואי מדלינן ליה מתפליג טובא, מוטב דניתתי ביה פורתא, כדכתיב: ובין כתפיו שכן. ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדוד, כדכתיב: כי קנאת ביתך אכלתני, וכתיב: זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו' אם אבא באהל ביתי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' וגו' הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדה יער; באפרתה - זה יהושע דקאתי מאפרים, מצאנוה בשדה יער - זה בנימין, דכתיב: בנימין זאב יטרף.